

Exposició permanent: fris interactiu

1

Cerqui, descriu, explica

Natura del document

Data 1941

Font Arxius històrics
ETH Zúric,
NL Friedel
Bohny-Reiter

Lloc d'exposició

Numero de la taula:

Temàtica de la taula:

	6	5	4
1	2	3	

Description

Fotografia d'un grup de nens davant d'un camió. Un d'ells és el germà de l'Antonio de la Fuente. Un nen fa la salutació dels republicans espanyols. Una nena porta una llauna de conserva a les mans. Al camió, un nen enarborava una bandera suïssa.

Explicació

La família de l'Antonio es va refugiar a França durant la Retirada, a principis de febrer de 1939. Després d'una estada a un centre d'acollida prop de Rennes, amb els seus germans i germanes, la seua mare, una tieta i la seua àvia, foren tots enviats als camps de Sant Cebrià i, després, d'Argelers. Abans de la desfeta francesa, foren transferits a una Companyia de treballadors estrangers. Les dones i els nens van arribar a Ribesaltes l'any 1941, on va morir l'àvia.

Comprenc

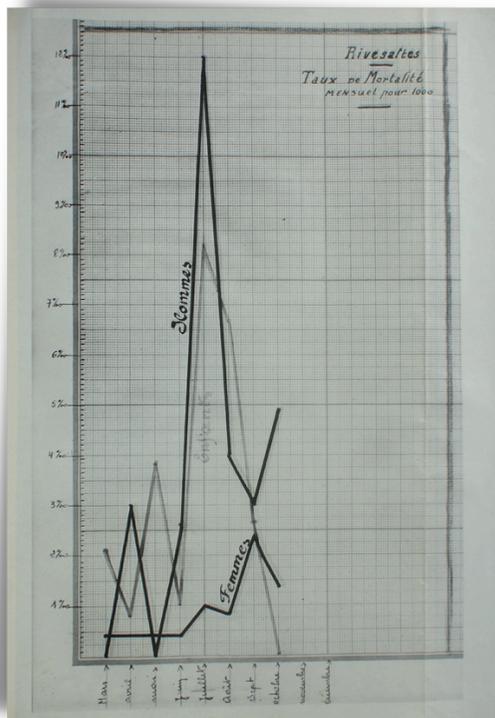
Què m'ensenya el document sobre els grups de persones internades

Aquest document ens ensenya que les famílies dels refugiats espanyols de la Retirada arriben al camp a partir del gener de 1941. Un camp que, d'ençà del desembre de 1940, havia esdevingut un camp d'internament per a "acollir immediatament de 14 000 a 16 000 reclusos dels camps tancats o utilitzats actualment molt per damunt de les seues possibilitats.

Què m'ensenya el document sobre la vida diària al camp

Els nens són atesos per les organitzacions de socors, com la Creu Roja Suïssa.

2

Cerqui, descriu, explica

Data 1941

Font Arxius nacionals, F/7/15105

Descripció

Gràfic per calcular la mortalitat per 1.000 d'homes i dones entre el març i el desembre de 1941.

Explicació

Aquest gràfic fa palès un índex de morbiditat molt elevat al campament, a partir de 1941. La situació, doncs, és perfectament coneguda per l'inspector general dels camps.

Lloc d'exposició

Numero de la taula:

Temàtica de la taula:

	6	5	4
1	2	3	

Comprens

Què m'ensenya el document sobre els grups de persones internades

A principis de 1942 es produeix un pic de mortalitat, a causa de la calefacció deficient. Si bé la mortalitat als camps francesos, en nombres absoluts, pot semblar limitada – al voltant de 3.000 defuncions entre l'estiu de 1940 i l'estiu de 1944 – aquesta mortalitat és molt desigual en funció del lloc, del període i del grup d'edat.

Què m'ensenya el document sobre la vida diària al camp

Les condicions de vida són difícils: desnutrició, higiene catastròfica (polls, paràsits, rates), malalties (tifus exantemàtic, disenteria, tifoide, gastroenteritis, erisipela, xarampió, tos ferina, galteres, escarlatina, varicel·la), hiverns molt freds sense calefacció. Un inspector general dels camps fa informes.

Exposició permanent: fris interactiu

3

Cerqui, descriu, explica

Data

Font

Arxius
departamentals de
Bouches-du-Rhône,
142 W 89

Descripció

El carnet antropomètric de François Hoffmann: pàgina del seu fill Charles. Veiem la seua foto, de cara i de perfil, les seues empremtes dactilars, així com informacions sobre la seua identitat.

Explicació

El carnet antropomètric va ser creat per controlar els moviments dels "nòmades", dels que no tenen una residència fixa. És el cas de François Hoffmann, fitxat en aquest registre, i dels seus dos fills.

Lloc d'exposició

Numero de la taula:

Temàtica de la taula:

	6	5	4
1	2	3	

Comprenc

Què m'ensenya el document sobre els grups de persones internades

Les poblacions gitanes expulsades d'Alsàcia-Mosel·la són recloses a Ribesaltes amb els seus mainatges.

Què m'ensenya el document sobre la vida diària al camp

Com molts gitans d'Alsàcia-Mosel·la, expulsats pel III Reich vers la zona no ocupada, François Hoffmann va ser internat al camp de Ribesaltes amb els seus fills.

4

Cerqui, descriu, explica

Data

Font

Paul Senn/Kunst
Museum, Berna
TIX006.48NEN neg. 97

Lloc d'exposició

Numero de la taula:

Temàtica de la taula:

	6	5	4
1	2	3	

Descripció

Veiem l'entrada d'un barracó amb interns fent cua. A les parets, hi ha pintats diversos vehicles: un vaixell, un tren, un camió, un avió.

Explicació

Es tracta del barracó K 12 del Socors suís. Hi ha pintats diversos vehicles que transporten queviures fins al camp: un vaixell quàquer, un tren OSE, un camió del Socors suís, un avió Self-help.

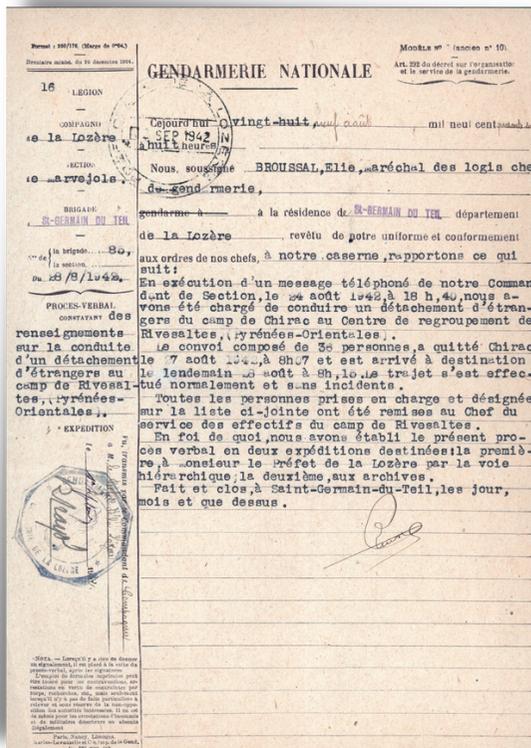
Comprenc

Què m'ensenya el document sobre la vida diària al camp

Les autoritats autoritzen la instal·lació de les organitzacions de socors al camp. Les organitzacions es reparteixen ràpidament les tasques que permeten modificar les condicions d'existència al camp. Així, l'Unitarian Service s'encarrega de les escoles i de proveir medicaments, els Quàquers i el Socors suís s'ocupen de l'alimentació i de les llars, l'OSE es centra més aviat en la millora de les condicions d'higiene i l'assistència sanitària. De fet, les organitzacions humanitàries pal·lien la negligència de l'administració en tots els àmbits i aporten les úniques millores nutricionals, sanitàries i psicològiques que rebran els interns.

Exposició permanent: fris interactiu

5

Cerqui, descriu, explica

Data

1941

Font

Arxius departamentals
del Losera 7 W 202008

Descripció

Informe de la gendarmeria sobre la batuda realitzada el 26 d'agost al Losera i sobre el trasllat dels detinguts al camp de Ribesaltes.

Explicació

Els jueus de la Zona Sud són arrestats i reclosos al camp de Ribesaltes, abans de la seua deportació.

Lloc d'exposició

Numero de la taula:

Temàtica de la taula:

	6	5	4
1	2	3	

Comprenc

Què m'ensenya el document sobre els grups de persones internades

Els jueus de la Zona Sud són arrestats i reclosos al camp de Ribesaltes abans de ser deportats per les autoritats franceses.

6

Cerqui, descriu, explica

Data

Font

Lloc d'exposició

Numero de la taula:

Temàtica de la taula:

	6	5	4
1	2	3	

Descripció

Es tracta d'un quadre que mostra el nombre total de deportats des de Ribesaltes (2 289), el nombre de supervivents (84) i el nombre de morts a la deportació.

Explicació

En total, des de l'11 d'agost, nou combois permeten el trasllat de 2 289 jueus, assassinats a Auschwitz-Birkenau, generalment. Els menors de 10 anys i els majors de 65 ans constitueixen una petita minoria dins del total de deportats de Ribesaltes.

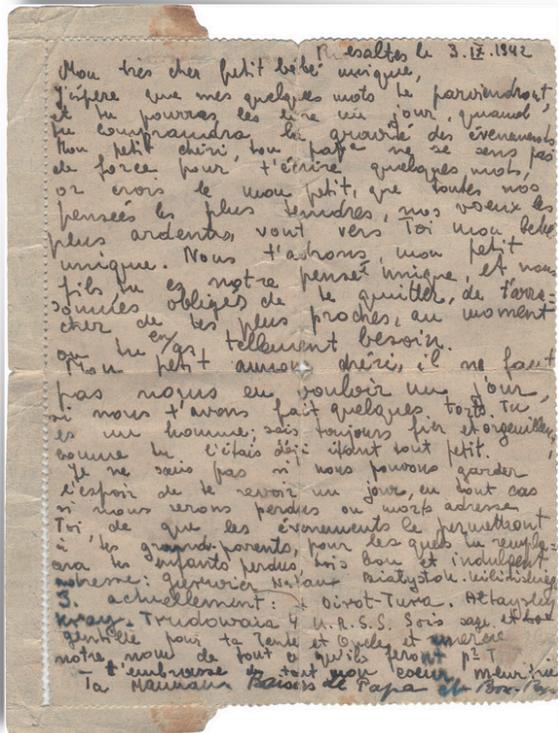
Comprenc

Què m'ensenya el document sobre la vida diària al camp

Els preparatius per a la sortida comencen al matí, d'ara endavant a l'illot K. Els que han de ser traslladats són aplegats dins diversos barracons, abans de ser reagrupats a l'andana militar del camp. Després, són conduïts en camió fins a l'estació de Rivesaltes. Només poden endur-se una peça d'equipatge, dues mantes i un altre parell de sabates. La resta dels seus béns són depositats sota custòdia. Les organitzacions de socors són presents, repartint queviures i, sovint, recollint les darreres cartes escrites al camp. L'embarcament es fa en vagons de bestiar. A partir del comboi de l'1 de setembre, es reserva almenys un vagó per a dones, nins i malalts. A cada vagó, dos policies dels grups mòbils de reserva fan la guàrdia. Els detinguts són lliurats als alemanys a la línia de demarcació. Després, el tren continua la seua ruta cap a Drancy

Exposició permanent: fris interactiu

7

Cerqui, descriu, explica

Data

3 setembre de 1942

Font

Arxius privats
Edouard
Drommelschlager

Descripció

Carta de darrer comiat, escrita el 3 de setembre de 1942, al camp de Ribesaltes, per Lusja Gurwicz- Drommelschlager, al seu fill Eduard, de 2 anys d'edat.

Explicació

L'endemà, és traslladada a Drancy amb el seu marit Raphaël. Jueus d'origen polonès, viuen a Anvers a l'inici de la guerra i es refugien a França. El seu fill Eduard neix a Tolosa el 22 de maig de 1940. A principis de juliol, la família es trasllada a Llo, al País català. Allà foren capturats durant la batuda del 26 d'agost de 1942. En veient arribar els gendarmes francesos, Lusja té l'enteniment i el coratge d'amagar el seu fill a casa del veí. El seu fill escaparà, així, a la deportació i a una mort certa. L'11 de setembre de 1942, Lusja i Raphaël foren deportats a Auschwitz-Birkenau, on van ser assassinats.

Lloc d'exposició

Numero de la taula:

Temàtica de la taula:

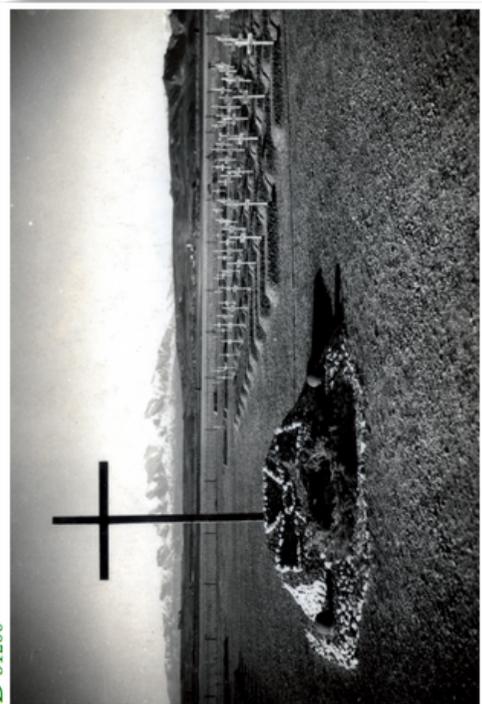
	6	5	4
1	2	3	

Comprenc

Què m'ensenya el document sobre els grups de persones internades

Els jueus detinguts al departament són, tot seguit, deportats.

8

Cerqui, descriu, explica

Data

Font

Arxius privats
Wilhelm Schiefer

Lloc d'exposició

Numero de la taula:

Temàtica de la taula:

	6	5	4
1	2	3	

Explicació

Cementiri creat l'agost de 1945 a l'extrem sud-oest del camp per a enterrar-hi els 500 presoners morts per carències nutricionals i epidèmies de disenteria.

La situació no millora realment fins al juny de 1946, gràcies, sobretot, al fet d'enviar milers de presoners a treballar fora del camp.

Comprenc

Què m'ensenya el document sobre els grups de persones internades

Després de l'Alliberació, els presoners de les forces de l'Eix són internats al camp.

Què m'ensenya el document sobre la vida diària al camp

Al camp, la taxa de mortalitat dels presoners de guerra de l'Eix és molt alta. Les autoritats permetran, més tard, l'acció de les organitzacions de socors. Els presoners seran, aleshores, destinats a desminar les platges.

9

Cerqui, descriu, explica

Data

Font

Wilhelm Schiefer,
presoner de guerra
fins al juliol de 1947

Lloc d'exposició

Numero de la taula:

Temàtica de la taula:

	6	5	4
1	2	3	

Descripció

Estatueta esculpida per un presoner de guerra alemany.

Explicació

Un comandant francès va proporcionar a Wilhelm les eines adequades.

Comprenc

Què m'ensenya el document sobre els grups de persones internades

Al final de la guerra, els presoners de guerra de l'Eix són empresonats al camp de Ribesaltes.

Què m'ensenya el document sobre la vida diària al camp

Els presos havien d'entretenir-se per a amenitzar la seua vida al camp.

Wilhem havia estat triat pels seus companys per a representar-los davant de les autoritats franceses.

10

Cerqui, descriu, explica

Data
setembre 1962

Font
Roger Ponthus,
L'Indépendant,
RIVHARKI011

Descripció
Un camió militar cobert transporta famílies; s'hi veuen dones, homes i mainatges.

Explicació
Els harkis i les seues famílies arriben amb tren a l'estació de Rivesaltes i són traslladats al camp amb camions militars. Uns 430 harkis, aproximadament, van fer aquest camí per primera vegada, el 12 de setembre de 1962, després de desembarcar al port de Marsella en procedència del camp de Tefeschoun (Khemisti) a Algèria. D'altres famílies arribaran al setembre, procedents del camp de Bourg-Lastic.

Lloc d'exposició
Numero de la taula:
Temàtica de la taula:

	6	5	4
1	2	3	

Comprenc

Què m'ensenya el document sobre els grups de persones internades

Al 1962, famílies de harkis arriben al camp.

Què m'ensenya el document sobre la vida diària al camp

El govern no va preveure l'arribada dels harkis i les seues famílies, que considera refugiats. Tot és improvisació i urgència. A partir del setembre de 1962, milers de persones són obligades a viure amuntegades en tendes muntades per l'exèrcit, sense calefacció ni electricitat. Hi sobreviuran en condicions molt dures. Un titular del diari L'Indépendant proclama, el 17 de novembre, "Rivesaltes, capital dels harkis". Unes 800 tendes acollien 9 000 harkis al novembre, gairebé 10.000 al desembre; la meitat eren infants.

11

Cerqui, descriu, explica

Data

Font

Arxiu
Micheline
Bailhache-Denzer

Lloc d'exposició

Numero de la taula:

Temàtica de la taula:

	6	5	4
1	2	3	

Descripció

Dos infants davant d'una filera de tendes.
També hi veiem un munt de llenya (per fer foc?) i unes galledes grans.

Explicació

Trobar llenya per escalfar-se i cuinar, anar a cercar l'aigua lliurada pels camions cisterna de l'exèrcit, treure els polls als nins per prevenir malalties, rentar la roba... Vet aquí és la vida diària de les famílies harki al camp de Rivesaltes.

Comprens

Què m'ensenya el document sobre els grups de persones internades

Al començament, abans de la construcció de nous barracons, els harkis viuen dins de tendes.

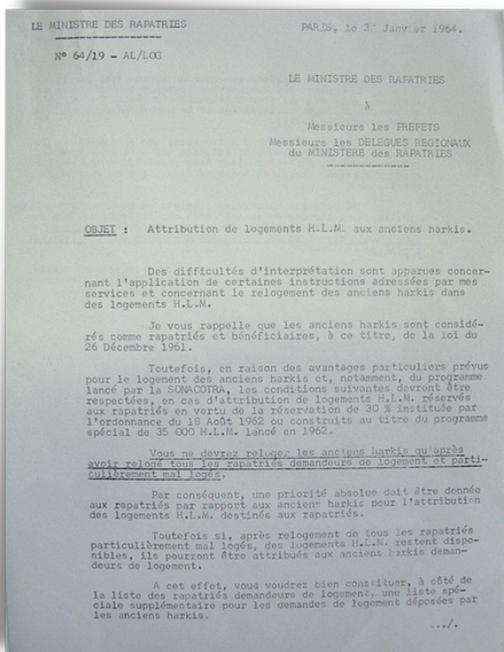
Què m'ensenya el document sobre la vida diària al camp

Les famílies de harkis viuen en condicions precàries al camp.

Exposició permanent: fris interactiu

12

Cerqui, descriu, explica

Data

31 de gener de 1964

Font

Arxius
departamentals
de Vauclusa,
ADV 176 W 594

Descripció

Una carta del ministeri de Repatriats estableix que cal allotjar, en prioritat, els repatriats, abans que els harkis.

Explicació

La inserció social dels harkis es veu dificultada per discriminació que pateixen en matèria d'habitatge, especialment en comparació amb els repatriats d'Algèria d'origen europeu.

Lloc d'exposició

Numero de la taula:

Temàtica de la taula:

	6	5	4
1	2	3	

Què m'ensenya el document sobre els grups de persones internades

Al 1962, famílies de harkis arriben al camp.

Què m'ensenya el document sobre la vida diària al camp

El ministeri dels Repatriats és l'encarregat de la inserció social dels harkis. Ubica una de les seues missions d'enllaç al bell mig del camp. Aquesta missió presenta als harkis les ofertes de treball transmises al ministeri per les prefectures de tota França.

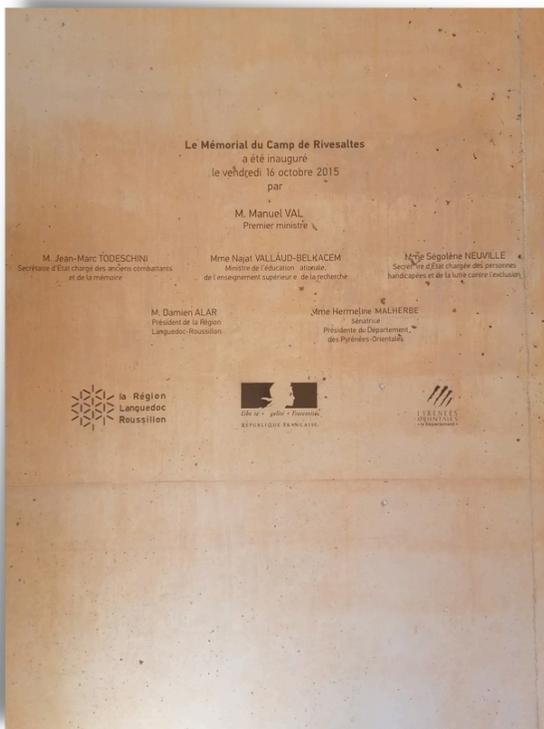
Els harkis seran majoritàriament instal·lats a colònies de llenyataires creades per l'*Office national des forêts*, principalment als departaments del Sud-oest, del Sud-est i de Còrsega. D'altres harkis seran enviats a les mines i a les indústries siderúrgiques del Nord i l'Est de França. Cap harki no pot abandonar el camp sense el compromís de feina i la garantia de ser allotjat al lloc de treball. Així, molt gradualment, el camp es va anar buidant, abans del seu tancament oficial, al desembre de 1964.

De fet, però, les darreres famílies no van abandonar el camp de trànsit fins al març de 1965.

Comprenc

Exposició permanent: fris interactiu

13

Cerqui, descriu, explica

Data

2015

Font

Lloc d'exposició

Entrada

Descripció

Inscripció commemorativa a l'entrada del Memorial indicant les autoritats presents a la seua inauguració oficial.

Explicació

l'Estat i les administracions territorials construeixen el Memorial.

Comprenc

Què m'ensenya el document sobre els grups de persones internades

Què m'ensenya el document sobre la vida diària al camp

14

Cerqui, descriu, explica

Data

2015

Font

Lloc d'exposició

Pati davant de la cafeteria

Descripció

Una llauna de conserva rovellada damunt la teulada, amb una placa explicativa a la paret.

Explicació

L'arquitecte Rudy Ricciotti va triar la llauna de conserva com a símbol de les terribles condicions de vida dels reclusos al camp.

Comprenc

Què m'ensenya el document sobre els grups de persones internades

L'arquitecte Rudy Ricciotti va triar la llauna de conserva com a símbol de les terribles condicions de vida dels reclusos al camp.

Què m'ensenya el document sobre la vida diària al camp

15

Cerqui, descriu, explica

Data

2015

Font

Lloc d'exposició

A l'única finestra que dona a l'exterior

Descripció

Una inscripció en alemany al vidre de la finestra i una placa explicativa a la paret.

Explicació

Es tracta d'una frase citada per Friedel Bohny Reiter al seu diari personal. Infermera al camp. Va veure marxar els primers combois de jueus, els quals li van dir "no ens oblidis"

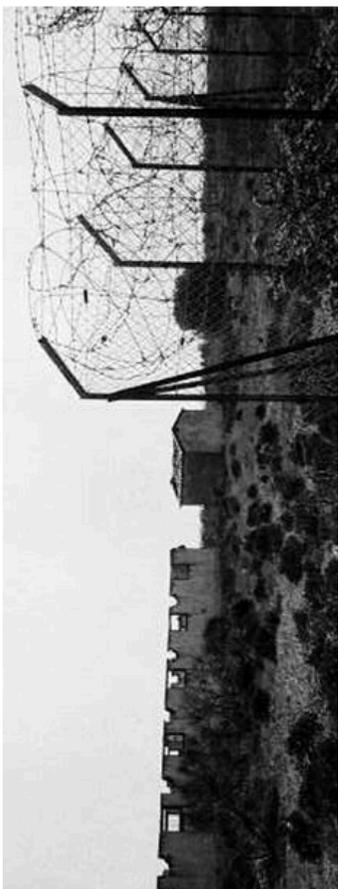
Comprens

Què m'ensenya el document sobre els grups de persones internades

L'arquitecte va voler retre homenatge als 2 289 jueus deportats des de Ribesaltes.

Què m'ensenya el document sobre la vida diària al camp

Exposició permanent: fris interactiu

16

Cerqui, descriu, explica

Data

Font

Lloc d'exposició

Descripció

Explicació

Comprenc

Què m'ensenya el document sobre els grups de persones internades

Què m'ensenya el document sobre la vida diària al camp

17

El que jo us puc dir és que, al camp, vam tenir por, vam passar fred i vam passar fam. Vet aquí les tres coses principals que importaven: el fred, la fam, la por.

Cerqui, descriu, explica

Data

Font

Lloc d'exposició

Contingut del testimoni

Antonio de la Fuente va néixer el 4 de setembre del 1929 a Puigcerdà, a la Baixa Cerdanya. El seu pare va ser mobilitzat com a oficial a l'inici de la guerra civil espanyola. El gener de 1939, quan les tropes franquistes s'acosten a Barcelona, escriu a la mare d'Antonio: "Prepareu-vos per a marxar cap a França".

La família surt de Puigcerdà cap a la Tor de Querol amb tren i pren el camí de l'exili. L'Antonio i la seua família passaran successivament pels camps de Sant Cebrià, d'Argelers i de Bram, per acabar sent traslladats al camp de Ribesaltes al juliol de 1941.

Comprenc

18

Cerqui, descriu, explica

Data

Font

Lloc d'exposició

Contingut del testimoni

Emile Angelo Itty va néixer el 19 d'agost de 1936 a Zvillesheim, a Alsàcia, dins d'una família de gitans nòmades. El seu pare és contrabaixista, d'una gran família de músics. Preocupats per la declaració de guerra, abandonen Alsàcia per establir-se a Lió. Separat del pare, fou enviat, amb la seua mare i el seu germà, en comboi cap a Argelès.

Emile va arribar el 20 de juny de 1941 a Ribesaltes. En acabar la guerra, va trobar el seu pare i la família va tornar a Alsàcia. La família del seu pare, que vivia a Alemanya, va morir deportada. Emile Itty va morir el 19 de setembre de 2019 a Lutterbach, als 83 anys d'edat.

S'ha pogut arribar a creure que només els Alemanys van ser durs... Doncs el règim de Vichy també va ser ben dur, eh! I no eren pas alemanys, eren francesos.

Comprenc

19

Cerqui, descriu, explica

Data

Font

Lloc d'exposició

Contingut del testimoni

Herbert Traube va néixer el 15 de juliol de 1924 a Viena, Àustria. Detingut durant la Nit dels vidres trencats, el seu pare va ser deportat a Dachau entre el novembre de 1938 i el març de 1939. Ajudada per la Creu Roja, la seua mare es refugia a Bèlgica amb l'Herbert i la seua germana. Durant la invasió alemanya, van haver de fugir al sud de França. L'Herbert i la seua mare foren internats al camp de Gurs, i després al de Ribesaltes. La seua mare va morir-hi, d'esgotament i de malaltia. L'Herbert s'evadeix del campament amb el seu pare. Durant la batuda del 26 d'agost de 1942, el seu pare és deportat a Auschwitz. Herbert és enviat de nou a Ribesaltes, i després a Drancy, el 14 de setembre del 1942. Va escapar del comboi per una claraboia del vagó.

Va ser el 14 de setembre de 1942. El comboi va ser format a Ribesaltes mateix, i se'ns van endur, dins de vagons tancats

Comprenc

20

Tenia una amiga, darrera de la tanca, que anava a veure cada dia, travessava tot el camp i vet aquí. L'anava a veure i jugàvem a nines, totes dues és clar, però amb aquesta tanca al mig, entre nosaltres.

Cerqui, descriu, expliqui

Data

Font

Lloc d'exposició

Contingut del testimoni

Fouzia Zarouri va néixer l'any 1957 a Algèria. Durant la guerra d'Algèria, la seua família arriba a un camp de reagrupament, prop de Tizi Ouzou. L'any 1962, en Mohamed i la seua germana Fouzia s'embarquen en un vaixell que els du d'Alger a Marsella, per acabar al camp de Rivesaltes. Les famílies d'harkis hi són relegades, oficialment, a partir del 26 de setembre de 1962. S'estan al camp entre 6 i 7 mesos. El seu pare va trobar feina a Roubaix, on es va instal·lar tota la família, i després a Villeneuve d'Ascq, quan el pare va ser contractat en una fàbrica tèxtil.

Comprenc